

OPAS TYÖELÄMÄN TIEDONLÄHTEILLE

Kivirinta, Mervi:
Opas työelämän tiedonlähteille:
Kirjastot, tietokannat ja
aikakauslehdet. Tampereen
yliopiston kirjasto, Tampere 1989.
200 s. Tampereen yliopiston
kirjaston julkaisuja. Sarja B 5.
ISSN 0782—22669.
ISBN 951-44-2504-9.

Opas on tehty avuksi työelämää ja sen tutkimusta koskevan tiedon etsijöille. Koska alue on kirjassa rajattu laajasti ja koska työelämän tutkimus sisältyy muutoinkin monin osin hallintotieteiden alueelle, saattaa oppaasta olla apua monille hallinnon mikroteoreettisista il-

miöistä kiinnostuneille opiskelijoille, tutkijoille ja muille tiedon etsijöille.

Rakenteeltaan teos jakautuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa esitellään tutkimusalueelle relevantit kotimaiset kirjastot. Toisessa osassa on luettelo tärkeimmistä ulkolaisista ja keskeisimmistä kotimaisista tietokannoista; ja kolmas osa sisältää luettelon keskeisistä työelämän tutkimusta julkaisevista koti- ja ulkomaisista tieteellisistä aikakauslehdistä.

Kirjastot

Työelämän tutkimuksen kannalta relevantteina kirjastoina oppaassa (s. 6—73) esitellään kaikkiaan 64 suomalaista tieteellistä kirjas-

toa. Kunkin kirjaston osalta oppaaseen on koottu kirjaston nimen, osoitteen ja puhelinnumeron lisäksi tiedot siitä:

- kenellä on kirjastoon käyttöoikeus;
- millaisia informaatiopalveluita kirjastosta on saatavilla;
- ovatko kirjaston palvelut maksullisia;
- mitä tiedonhakujärjestelmiä kirjastolla on käytössä;
- onko kirjastossa mahdollisuutta CD ROM -hakuihin;
- mitä CD ROM -muotoisia tietokantoja kirjastossa on saatavilla;
- onko kirjaston materiaali saatavilla kaukopalvelun kautta;
- mitkä ovat kaukopalvelusta aiheutuvat kulut; ja
- mitkä ovat kirjaston työelämää koskevan aineiston painopistealueet ?

Esitetyt tiedot on kerätty kirjastoille lähetetyllä kyselyllä, joten niiden paikkansapitävyys lienee hyvä.

Kerättyjen tietojen osalta pidän ansiokkaana varsinkin kirjastossa käytössä olevien CD ROM -tietokantojen luettelointia. Sen sijaan ikävänä puutteena pidän sitä, ettei oppaaseen ole liitetty lainkaan esiteltujen kirjastojen kokoelmien laajuutta kuvaavia tietoja. Oppaan käyttäjän kannalta olisi toki tarpeellista tietää, sisältyykö esitellyn kirjaston kokoelmiin esim. 2.000, 20.000 vai 200.000 nidettä. Pelkästään kokoelman kokonaisnimeäriikin kuvaama tiedot antaisivat lukijalle edes jonkinlaisen mielikuvan siitä, kannattaako kyseisen kirjaston kokoelmiin suunnitella aineistonkeruumatkaa esim. Tampereen Hervannasta tai Pyhärännän saaristosta saakka. Tietäen, miten pieniä eräät oppaassa esitellyt kirjastot todella ovat, olisivat niissä tarjolla olevan aineiston määrää kuvaavat tiedot olleet ikävän yllätyksen välttämiseksi tarpeen. Pienen »Illiputtikirjaston» takia ei kovinkaan pitkälle kannata matkustaa — ei varsinkaan silloin, kun kirjaston painopistealue sivuaa muutoinkin vain osittain omia kiinnostuksen kohteita.

Kotimaiset tietokannat

Työelämää ja sen tutkimusta koskevien tietokantojen esittely on oppaan selvästi parasta antia. Vajaan viidenkymmenen sivun (s. 74—119) avulla oppaassa esitellään 56 kotimaista ja 27 ulkomaista tietokantaa. Kotimaisten tietokantojen valinnassa on oppaan laatijan seula ollut harva: mukaan on otettu kaikki ne viite- ja faktatietokannat, joissa on »oletettu olevan jotain työelämän osa-alueita sisältävää aineistoa» (s. 74).

Kotimaisten tietokantojen osalta julkaisuun on koottu seuraavat tiedot:

- tietokannan nimi,
- tyyppi (esim. viite- tai tekstietokanta),
- laajuus (esim. 45 000 viitettä),
- vuosittainen kasvu (esim. 600 viitettä/vuosi)
- päivitystiheys,
- aihepiiri,
- aineiston ajallinen kattavuus,
- ylläpitäjä ja
- tiedonhakujärjestelmä.

Kaiken kaikkiaan kotimaisten tietokantojen esittely tuntuu koh-

tuullisen onnistuneelta. Myös esitelyn kohteeksi valittujen tietokantojen rajaus tuntuu seulan harvuu-desta huolimatta sopivalta.

Ulkolaiset tietokannat

Ulkolaisten tietokantojen valinnassa oppaan laatija on pyrkinyt jonkin verran kotimaisia tietokantoja täsmällisempään sisältöalueen rajaukseen. Kovinkaan suuria erot eivät kuitenkaan ole, sillä esitelyyn valittujen tietokantojen kirjavuus on jo alueen monitieteellisestä luonteestakin johtuen suuri.

Laajoista yleistietokannoista oppaaseen on poimittu keskeisimpien työelämän tutkimusta sivuavien tieteiden tietokantoja. Esitelynsä saavat mm. yleissosiaalitieellinen Social SciSearch (n. 2.2 milj. viitettä), liiketaloustieteellinen ABI/Inform (414.000 viitettä), kasvatustieteellinen ERIC, lääketieteellinen Medline, psykologinen PsycINFO ja sosiologinen Sociological Abstracts. Myös amerikkalaisten kustantajien julkaisemia ja amerikkalaisilla kirjanyllyttäjillä myynnissä olevia teoksia luetteleva Books in Print (1.8 milj. viitettä) ja väitöskirjaviitteitä kokoava Dissertation Abstracts on Line (yli 1 milj. viitettä) sisältyvät oppaaseen.

Edellä mainittujen, ja muiden niiden kaltaisten, suurten yleistietokantojen lisäksi oppaassa esitellään myös joukko työelämän tai sen jonkin lohkon tutkimukseen keskittyneitä erityistietokantoja. Tällaisia ovat mm. ruotsalainen ALCDOK, ranskalainen ELISE ja kansainvälisen työjärjestön, ILO:n, ylläpitämät Labordoc ja Labour Information Database-tietokannat. Erityisalueiden tietokannoista varsinkin työturvallisuuden ja -terveyden ala (BAU-LITDOK, CISDOC, HSELine, ISST ja NIOSHTIC) on oppaassa hyvin edustettuna.

Kunkin ulkolaisen tietokannan osalta oppaassa on ilmoitettu:

- tietokannan nimi,
- laajuus (montako viitettä ja sisältääkö myös julkaisujen tiivistelmät),
- talletetun aineiston tyyppi (esim. kirjat, kausijulkaisut, viralliset raportit, julkaisematon materiaali),
- aihealueet,
- alueellinen ja ajallinen kattavuus,
- päivitystiheys,
- kieli,
- tuottaja,
- tiedonhakujärjestelmät sekä

— saatavuus CD ROM -muotoisena tietokantana.

Tietokantojen esittelystä puuttuva, ja ainakin osittain tarpeellinen lisä olisi ollut tieto siitä, perustuuko kyseinen tietokanta kirjoitusten otsikoiden mukaiseen ns. vapaaseen indeksointiin vai onko sen sijasta tai rinnalla käytettävissä joku tai joitakin luokittelujärjestelmiä tai indeksointikieliä. Tietäen sosiaalitieteiden termistöllisen hajanaisuuden, ei pelkästään vapaaseen indeksointiin perustuvan tietokannan käyttö tunnu näillä alueilla kovinkaan houkuttelevalta.

Aikakauslehdet

Työelämän tutkimusta käsittelevinä aikakauslehtinä oppaassa (s. 120—199) on lueteltu 24 suomalaista ja peräti 128 ulkomaista julkaisua. Kotimaisista lehdistä oppaassa on esitetty ainoastaan lehden nimi, julkaisija ja julkaisupaikka. Ulkolaisista lehdistä oppaassa on lueteltu julkaisun nimi, ISSN -numero (ISSN = International Standard Serial Number), julkaisupaikka, ensimmäisen ja viimeisen (jos lehden ilmestyminen on päättynyt) vuosikerran julkaisu vuosi sekä julkaisun kotimaiset tilaajakirjastot. Viimemainittujen tietojen osalta oppaassa ilmoitetaan se volyyminumero ja vuosi, josta lähtien, ja johon asti, julkaisua on hankittu kunkin kirjaston koelmiin.

Oppaan kokonaisrakenteen kannalta ulkolaisia aikakauslehtiä esittelevä jakso on selvästi sen kaikkien ongelmallisien osa. Esitetystä luettelosta on jo alunperinkin jätetty kokonaan pois työelämän tutkimuksen kannalta keskeiset, työterveyteen ja työsuojeluun liittyvät julkaisut (s. 121). Myös jäljelle jääneiden julkaisujen osalta on luettelossa tehtyjä rajoituksia (so. miksi jokin julkaisu on mukana tai miksi se puuttuu) paikkapaikoin vaikea ymmärtää. Joko selvempi sisällöllinen rajautuminen vain yhteen tai muutamaan työelämän tutkimuksen lohkoon tai edes julkaisujen karkea systematisointi esim. niiden edustaman perustieteiden, niiden sisältö- tai kielialueen taikka niiden julkaisumaan tai -maaryhmän mukaisesti olisi ollut ehdottomasti tarpeen.

Puutteena voidaan pitää myös sitä, että julkaisuista ei ilmoiteta julkaisijan tai kustantajan nimeä. Ja vaikka luettelossa ilmoitetaankin lehden julkaisupaikka, jää julkaisumaata koskeva tieto puuttu-

maan. Tuntien edes karkeasti eri julkaisijoiden ja kustantajien (esim. tieteelliset seuratai yliopistojen laitokset) tieteenala- ja/tai koulukuntasiteet, ja tuntien eri maissa harjoitettavan sosiaali- (tms.) tieteellisen tutkimustoiminnan yleiset painopiste-erot, voisivat edellä kuvatun kaltaiset tiedot antaa tarkkaavaiselle lukijalle yllättävänkin paljon vihjeitä siitä, millainen julkaisun sisältö todennäköisesti on. Myös julkaisujen ilmestymistaajuus ja laajuus (esim. 4 n:o/vol., 2 vols./vuosi) olisi voitu ilmoittaa.

Lopuksi huomautettakoon, että ulkomaisten julkaisujen osalta pääluvun otsikointi on ainakin osittain

harhaanjohtava. Varsinaisten aikakauslehtien lisäksi luetteloon on näet sisällytetty myös eräitä vuosikirjoina ilmestyviä sarjoja. Esimerkkinä mainittakoon JAI Pressin julkaisemat Research in Organizational Behavior ja Research in the Sociology of Work -sarjat. Pelkistä aikakauslehdistä ei luettelossa siis ole kyse. Miksi luvun otsikossa niin väitetään?

Yleiskuva

Esitetystä kriittikistä huolimatta opas sisältää paljon käyttökelpoista tietoa, josta saattaa olla apua aihealueeseen jo vakavammin perehtyneelle lukijalle. Vä-

hintäänkin opasta voi käyttää tarkistuslistana, jolla voi koetella omaa tietämyspohjaa ja etsiä sen puutteita.

Käsikirjana opasta voi käyttää lisäksi silloin, kun on lähdössä vieralle paikkakunnalle, ja haluaa jo etukäteen perehtyä paikallisten kirjastojen tarjontaan. Ja saattaa pa luettelosta löytyä omaltakin paikkakunnalta entuudestaan tuntemattomaksi jääneitä pieniä ja keskisuuriakin kirjastoja.

Kannattanee tutustua tarkemmin.

Matti Mälikä